

Резюме

У статті розглянуто проблемні питання здійснення корпоративного контролю в товаристві з обмеженою відповідальністю. Досліджено проблеми правового регулювання такого органу контролю, як ревізійна комісія, проаналізовано процедурні питання проведення аудиторської перевірки як невід'ємної складової контролю в товаристві та досліджено питання створення наглядової ради. На основі аналізу чинного законодавства сформульовано пропозиції щодо розв'язання проблемних питань.

Ключові слова: товариство з обмеженою відповідальністю, корпоративний контроль, ревізійна комісія, аудиторська перевірка, наглядова рада.

Резюме

В статье рассмотрены проблемные вопросы осуществления корпоративного контроля в обществе с ограниченной ответственностью. Исследованы проблемы правового регулирования такого органа контроля, как ревизионная комиссия, проанализированы процедурные вопросы проведения аудиторской проверки как неотъемлемой составляющей контроля в обществе и исследован вопрос о возможном создании наблюдательного совета. На основе анализа действующего законодательства сформулированы предложения по решению проблемных вопросов.

Ключевые слова: общество с ограниченной ответственностью, корпоративный контроль, ревизионная комиссия, аудиторская проверка, наблюдательный совет.

Summary

The article studies the problem of corporate control in a limited liability company. The author explores the problems of legal regulation of such body, as the control commission, reviewed the procedural issues of audit verification as an integral part of control in the company and investigated the possible of establishment the supervisory board. On the basis of current legislation the author makes proposal for solving problem issues.

Key words: limited liability company, control commission, audit verification, supervisory board.

Отримано 20.04.2011

С. Р. ШЕВЧУК

Світлана Ростиславівна Шевчук, суддя Вищого господарського суду України

ОСОБЛИВОСТІ ВНЕСЕННЯ ДО СПІЛЬНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВКЛАДІВ ДІЛОВОЮ РЕПУТАЦІЄЮ, ДІЛОВИМИ ЗВ'ЯЗКАМИ ТА ІНШИМИ НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ

Наявність спільної мети та необхідність об'єднання зусиль задля її досягнення змушують суб'єктів господарювання об'єднуватися у різні коопераційні структури стратегічного характеру, що дозволяють їм найбільш ефективно організувати виробництво та збут своїх товарів. Таким чином, суб'єкти господарювання, а також негосподарюючі суб'єкти – юридичні особи, бажаючи досягти певного результату в сфері господарської діяльності, об'єднують своє майно та діяльність, координують зусилля. При цьому між ними виникають взаємовідносини із передачі певних майнових внесків на спільні потреби, із узгодження та здійснення цілеспрямованої спільної діяльності, розподілу її результатів.

Знання, ділові зв'язки та ділова репутация є повноправним об'єктом господарського обороту в якому, нарівні з грошима та майном, при укладенні господарського договору про спільну діяльність суб'єктами господарювання як вклад до простого товариства повинні вноситися ділові зв'язки та ділова репутация.

Сьогодні успішні компанії навіть зі значними обсягами експорту не здійснюють діяльності з оцінки нематеріальних активів, не кажучи вже про внесення їх до статутних фондів та постановку на бухгалтерський облік, що перешкоджає підвищенню капіталізації і компанії, і економіки України.

Підприємствам корпоративного сектору національної економіки варто провести інвентаризацію об'єктів права промислової власності та врегулювати договірні правовідносини щодо розподілу винагороди між авторами і власниками прав на об'єкти промислової власності за умови комерціалізації зазначених об'єктів.

У сучасних умовах розвитку інноваційної економіки України органам державної влади необхідно вжити заходів щодо створення належних умов розвитку ринків об'єктів права промислової власності, у тому числі щодо запровадження принципу обов'язковості оцінювання і взяття на бухгалтерський облік нематеріальних активів підприємств України.

Метою представленої статті є дослідження загальної характеристики ділової репутації, ділових зв'язків суб'єктів господарювання та інших нематеріальних активів як вкладів у спільну господарську діяльність. Зазначена мета зумовлює вирішення наступних завдань:

– визначити поняття нематеріальних активів;

– висвітлити методи оцінки вартості ділової репутації, ділових зв'язків та інших нематеріальних активів, що вносяться до спільної господарської діяльності у формі простого товариства

– дослідити питання достовірного визначення вартості ділової репутації, ділових зв'язків і знань у складі нематеріальних активів та визначити питання формалізації їх внесення у якості вкладів до спільної господарської діяльності;

– визначити проблеми легітимації (документального підтвердження) права на володіння, користування та розпорядження діловою репутацією, діловими зв'язками й знаннями як нематеріальними активами.

Згідно із ч. 7 ст. 179 Господарського кодексу України від 16.01.2003 р. № 436-IV¹ (далі – ГК України), господарські договори укладаються за правилами, встановленими Цивільним кодексом України (далі – ЦК України) з урахуванням особливостей, передбачених ГКУ, іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів.

Однак, ГКУ (зокрема розділом VI «Особливості правового регулювання в окремих галузях господарювання») не передбачено жодних особливостей господарсько-правового регулювання для спільної діяльності в Україні. А тому суб'єкти господарювання та негосподарюючі суб'єкти – юридичні особи, при укладенні господарського договору спільної діяльності керуються правилами встановленими ЦК України (зокрема главою 77 «Спільна діяльність») та деякими спеціальними нормативно-правовими актами.

Відповідно до ч. 1 ст. 1132 ЦК України² вкладом учасника простого товариства вважається все те, що вноситься ним у спільну діяльність, в тому числі грошові кошти, інше майно, професійні та інші знання, навички та вміння, а також ділова репутація та ділові зв'язки. При цьому зазначено, що вклади учасників вважаються рівними за вартістю, якщо інше не впливає із договору простого товариства або фактичних обставин. Грошова оцінка провадиться за погодженням між учасниками. Володіння суб'єктів господарювання діловою репутацією та діловими зв'язками є незаперечним. Знання, ділові зв'язки та ділова репутація стають повноправним об'єктом господарського обороту.

Стратегія розвитку будь-якої компанії, орієнтована на ділову репутацію, будується на використанні її нематеріальних активів: взаємовідносин з клієнтами, інноваційних продуктів і послуг, високоєфективних та якісних оперативних процесів, інформаційних технологій і баз даних, а також здібностей, вмінь і мотивації персоналу.

Для науки господарського права питання внесення до спільної господарської діяльності вкладів знаннями, діловою репутацією, діловими зв'язками чи іншими нематеріальними активами є ще новим та мало дослідженим.

Суть предмета та поняття «нематеріальні активи» мають різні тлумачення. Так, О. Святоцький та Л. Федченко зміст поняття «нематеріальні активи» визначають як довгострокові права або переваги (яких набуває володілець прав), що відображені на балансі підприємства, установи, організації як витрати на їх придбання і доведення до стану, придатного для використання за призначенням з метою одержання прибутку (доходу)³. Ділову репутацію та імідж фірми вони розглядають у складі ціни фірми, що як окрема група входить до складу нематеріальних активів. На думку Л. Шнейдемана під «нематеріальними активами» слід розуміти умовну вартість об'єктів промислової та іншої інтелектуальної власності, а також інших аналогічних відчуваних і майнових прав⁴.

Відповідно до п. 4 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242⁵ (далі – П(С)БО 8), нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований (відокремлений від підприємства) та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам. Тобто, нематеріальні активи є одним з видів необоротних активів і є засобами тривалого використання, які не мають матеріальної (фізичної, натуральної) форми. До складу нематеріальних активів можна віднести ділову репутацію, ділові зв'язки суб'єкта господарювання чи негосподарюючого суб'єкта – юридичної особи.

У законодавстві України визначення таких понять, як ділова репутація, ділові зв'язки та знання (в тому числі професійні), відсутні.

Одним із найбільш складних і цікавих питань, є питання про те, як саме оцінити знання, ділові зв'язки та ділову репутацію в грошовому виразі та формалізувати їх внесення як вклади до спільної діяльності.

Питання достовірного визначення вартості ділової репутації, ділових зв'язків та знань є також важливим в світлі п.6 П(С)БО 8, згідно із яким, придбаний або отриманий нематеріальний актив відображається в балансі, якщо:

– існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з його використанням;

– можна достовірно визначити його вартість.

Тобто, саме неможливість достовірного визначення вартості ділової репутації, ділових зв'язків та знань на практиці є визначальною умовою, що унеможливує їхнє відображення у бухгалтерському балансі підприємства. Однак, оцінка зазначених нематеріальних активів, з теоретичної точки зору є можливою і доцільною.

Сьогодні в Україні, на жаль, немає повноцінної законодавчої бази щодо оцінки нематеріальних активів (в тому числі й ділової репутації, ділових зв'язків та знань).

В. В. Резнікова пропонує три методи оцінки вартості ділової репутації, ділових зв'язків та інших нематеріальних активів, що вносяться до спільної господарської діяльності у формі простого товариства:

– витратний метод оцінки (коли вартість визначатиметься як сума витрат на формування ділових зв'язків, створення ділової репутації, на рекламу, розвиток та підтримання такої репутації господарюючого суб'єкта, його рейтингу тощо, за цінами сьогодення);

– ринковий метод оцінки (коли, наприклад, вартість ділової репутації та ділових зв'язків конкретного господарюючого суб'єкта визначатиметься на основі інформації про ціну відчуження ділової репутації та ділових зв'язків ряду інших конкуруючих суб'єктів господарювання, разом з тим для об'єктивної оцінки за даним методом необхідним є активно функціонуючий ринок купівлі – продажу ділової репутації та ділових зв'язків);

– економічний метод (коли ділова репутація та ділові зв'язки певного суб'єкта господарювання за останні кілька років оцінюватимуться з врахуванням «ринкової стійкості» (стабільності) даного суб'єкта господарювання)⁶.

Виходячи із господарської практики, можна стверджувати, що критерії оцінки, наприклад, ділових зв'язків можуть бути найрізноманітнішими:

– кількість осіб (у т.ч. суб'єктів господарювання), включених до списку ділових зв'язків тим учасником, який вносить її у якості вкладу до простого товариства;

– тривалість, тобто строк, протягом якого можуть використовуватись внесені до спільної діяльності ділові зв'язки;

– ще одним кількісним критерієм, що міг би бути ступенем оцінки ефективності ділових зв'язків, є сумісність ділових зв'язків різних суб'єктів господарювання за результатами їхнього застосування такими суб'єктами;

– одним із критеріїв, що характеризують ефективність ділових зв'язків, можуть виступати ділові можливості тих суб'єктів господарювання, ділові зв'язки яких пропонується використовувати в рамках простого товариства;

– критерієм, що характеризує ефективність ділових зв'язків, може бути також користь, вигода, що отримується від їхнього використання.

Можна також класифікувати ділові зв'язки за такими критеріями, як ступінь ефективності, спрямованість, сфера застосування (використання), а також за рядом інших критеріїв, залежно від цілей їх використання.

Проблема оцінки ділової репутації та ділових зв'язків у складі нематеріальних активів є не єдиною у нормативно-правовому регулюванні їхнього обліку. П(С)БО 8 не дає відповіді на запитання, якими первинними документами права на такі нематеріальні активи, як ділова репутація та ділові зв'язки, має бути підтверджені. Однак, для того аби конкретний нематеріальний актив насправді був визнаний таким (з точки зору бухгалтерського та податкового обліку) для конкретного підприємства, у останнього має бути відповідне підтвердження такого права (наприклад, патент, свідоцтво або документ, що підтверджує право його власника на використання (експлуатацію) цього нематеріального активу). Якщо такого документа немає, то і визнати той чи інший актив, навіть якщо він не має матеріальної форми, саме нематеріальним активом достатніх законних підстав немає.

Відповідно до ч. 1 ст. 1134 ЦК України, внесені учасниками майно, яким вони володіли на праві власності, є спільною частковою власністю учасників, якщо інше не встановлено договором простого товариства або законом.

Виникає запитання про можливість переходу права власності на ділові зв'язки, які є нематеріальним благом, і в силу чого їх попередній володілець може продовжувати ними користуватись.

Як і у випадках використання інших об'єктів господарського обороту, є доцільним укладення окремого господарського договору про порядок та умови передачі ділових зв'язків та ділової репутації у якості вкладу до спільної діяльності. Допоки володілець ділових зв'язків не «матеріалізує» їх у вигляді, наприклад, певних списків тощо, вони існують лише у вигляді інформації, якою володіє певний суб'єкт. Однак, при передачі таких ділових зв'язків певному адресату – суб'єкту господарювання, який є учасником простого товариства, вони стають об'єктом господарського обороту та можуть бути об'єктом власності як юридичної, так і фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності.

Таким чином, оскільки ділові зв'язки та ділова репутація стають наряду з іншими нематеріальними активами об'єктом господарського обороту, то вони потребують більш глибокого наукового дослідження, розроблення порядку та умов оцінки, формалізації, вивчення можливостей їх використання як учасниками простого товариства, так і кредиторами.

Відображення у обліку операцій щодо руху зазначених нематеріальних активів прямо пов'язано з необхідністю визначення вартості таких об'єктів. Отже, оцінка вартості ділової репутації та ділових зв'язків у складі нематеріальних активів не є самоціллю.

Суспільні відносини, що склалися в сфері правового регулювання господарського обігу знань, ділової репутації та ділових зв'язків, на наш погляд, потребують додаткової їх регламентації у ГК України. Для цього необхідно, насамперед, дати визначення понять «ділова репутація», «ділові зв'язки», «знання» як вкладів до спільної господарської діяльності у формі простого товариства, що дозволить провести їх розмежування, визначити особливості цих понять для фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, та юридичних осіб.

Необхідно також створити повноцінну нормативно-правову базу для врегулювання питань оцінки, бухгалтерського та податкового обліку нематеріальних активів в цілому, а також ділової репутації, ділових зв'язків, зокрема, як специфічного виду майна суб'єктів підприємницької діяльності, яке вони можуть вносити як влад до спільної господарської діяльності у формі простого товариства.

¹ Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 2. – Ст. 275.

² Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 2. – Ст. 272.

³ Святоцький О., Федченко Л. Нематеріальні активи як складова майна підприємств, установ, організацій // Право України. – 1998. – С. 81.

⁴ Шнейдеман Л. З. Учет новых видов имущества и операций. – М., 1993. – С. 26.

⁵ Нематеріальні активи: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8, затверджене наказом МФУ від 18 жовтня 1999 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.

⁶ Резнікова В. В. Ділова репутація, ділові зв'язки та інші нематеріальні активи як вклади до спільної господарської діяльності: сучасні проблеми та перспективи правового регулювання // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. – Т. 1. – С. 517–518.

Резюме

Статтю присвячено дослідженню загальної характеристики ділової репутації, ділових зв'язків суб'єктів господарювання та інших нематеріальних активів як вкладів у спільну господарську діяльність.

Ключевые слова: спільна діяльність, ділова репутація, ділові зв'язки, нематеріальні активи, суб'єкти господарювання.

Резюме

Статья посвящена исследованию общей характеристики деловой репутации, деловых связей субъекта хозяйствования и других нематериальных активов как вкладов в совместную хозяйственную деятельность.

Ключевые слова: совместная деятельность, деловая репутация, деловые связи, нематериальные активы, субъекты хозяйствования.

Summary

Paper is devoted to research general characteristics of business reputation, business relationships of a business entity and other intangible assets as a contribution to economic activity is composable.

Key words: cooperation, business reputation, business connection, intangible assets intangible assets, business entity.

Отримано 27.05.2011

О. Р. ШИШКА

Олександр Романович Шишка, кандидат юридичних наук, викладач Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї В ДОГОВОРІ НАЙМУ ЖИТЛА З ЖИТЛОВОГО ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Проблематику роботи зумовлено різними підходами законодавця до розуміння становища членів сім'ї у правовідносинах, в яких вони беруть участь. Це стосується й житлових відносин, оскільки Житловий кодекс України (далі – ЖК України) не дає чіткої відповіді на це питання. Вибраний напрям дослідження – проблеми договору соціального найму житла, оскільки Закон України «Про житловий фонд соціального призначення» не висвітлює це питання.

Дослідженню проблем найму житла з житлового фонду соціального призначення у своїх працях приділяли увагу О. Є. Аврамова, О. Г. Алексеєва, А. А. Анупрієнко, О. І. Белоножкіна, В. Я. Бондар, В. В. Васильєв, Т. С. Журавльов, С. Ф. Кечекьян, І. О. Клименко, Є. О. Мічурін, О. О. Молчанов, Д. І. Рибін, Т. О. Сьоміна, Г. Д. Ульотова, С. А. Чаркін, І. В. Чечуліна, В. Ф. Чигир тощо. Якщо звернути увагу на цих дослідників, то питанню членів сім'ї приділяли увагу Т. А. Сьоміна, В. Ф. Чигир, Ю. Г. Басіна, В. В. Васильєв, О. Г. Алексеєва, Т. С. Журавльов, Т. Р. Федосєєва тощо, але однозначної відповіді на це питання досі немає. Тому метою даної статті є дослідження правового становища членів сім'ї у договорі соціального найму житла.

Наймачем відповідно до ст. 4 Закону України «Про житловий фонд соціального призначення» (далі – Закон)¹, є виключно громадяни України, які відповідно до законодавства визнані такими, що потребують